

ETELÄ-POHJANMAAN MAAKUNTAOHJELMAN 2014–2017 ARVIOINTIRAPORTTI

Pääarvioija:

SATAKUNTALIITTO

SISÄLLYSLUETTELO

1. Johdanto	3
2. Arvioinnin menetelmä ja aineisto	4
2.1 Arviointiteemat	4
2.2 Arvioinnin viiteryhmä ja työpajat.....	5
3. Maakuntaohjelman teemat ja painopisteet	6
4. Arvioinnin tulokset	6
4.1 Valmisteluprosessi.....	7
4.2. Tavoitteiden asettaminen ja asiakirjan sisäinen logiikka	8
4.3 Valinnat	9
4.4 Tavoitteiden saavuttaminen	11
4.5 Vaikuttavuus ja toimeenpano	15
5. Arvioitsijan johtopäätökset, maakuntaohjelman vahvuudet ja kehittämiskohteet	17
LIITTEET	18
Liite 1: Yhteinen arviointikehikko	18
Liite 2: Etelä-Pohjanmaan viiteryhmän kokoonpano	18
Liite 3: Viiteryhmän ennakkotehtävä.....	20

1. Johdanto

Maakuntaohjelmalla tarkoitetaan maakuntasuunnitelman tavoitteista ja strategioista johdettua keskipitkän aikavälin (3-5 vuotta) ohjelmaa maakunnan alueella tehtävien kehittämistoimenpiteiden suuntaamiseksi ja yhteensovittamiseksi sekä rahoituksen kohdentamiseksi. Ohjelma koostuu maakunnan mahdollisuuksiin ja tarpeisiin perustuvista kehittämisen tavoitteista, maakunnan kehittämisen kannalta keskeisimmistä hankkeista ja muista olennaisista toimenpiteistä tavoitteiden saavuttamiseksi ja suunnitelman ohjelman rahoittamiseksi. Etelä-Pohjanmaan maakunnassa maakuntaohjelma on yhdistetty maakuntasuunnitelman kanssa yhdeksi asiakirjaksi, josta käytetään nimeä maakuntastrategia. Etelä-Pohjanmaan liiton maakuntavaltuusto on hyväksynyt maakuntastrategian 17.3.2014.

Tässä raportoitavan arvioinnin kohteena on vuosien 2014–2017 maakuntaohjelman toteutus ja vaikuttavuus. Laissa alueiden kehittämisestä ja rakennerahastotoiminnan hallinnoinnista (7/2014, § 46) säädetään ohjelmien seurannasta ja arvioinnista. Lain mukaan maakuntaohjelmien arvioinnista vastaa maakunnan liitto. Maakuntaohjelmien tavoitteiden saavuttamista, vaikutuksia ja toimeenpanoa tulee arvioida vähintään kerran ohjelmakauden aikana. Arvioinnin tekee ulkopuolinen arvioitsija.

Etelä-Pohjanmaan, Keski-Suomen, Pohjanmaan ja Satakunnan maakuntaohjelmien 2014–2017 arviointi toteutetaan kyseisten maakuntien keskinäisenä vertaisarviointina. Näin toteutettu arviointi on maakuntien liitoille entistä tiiviimpi ja hyödyllisempi itsearviointi- ja oppimisprosessi samalla, kun se täyttää aluekehittämislaissa säädetyn ulkopuolisen arvioinnin tunnusmerkit.

2. Arvioinnin menetelmä ja aineisto

Vertaisarviointi perustuu materiaaliin, jota kerättiin pääarvioijan tekemän **asiakirja-analyysin**, kohdemaakunnan tekemän **itsearvioinnin** sekä **viiteryhmässä** ja maakunnan liittojen kesken käytyjen keskustelujen avulla. Kaikissa vaiheissa käytössä oli yhteinen arviointikehikko (liite 1). Asiakirja-analyysissä arvioitavia asiakirjoja olivat maakuntaohjelma, osallistumis- ja arviointisuunnitelma, maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelma (topsu), seurantaraportit sekä muu mahdollinen pohjamateriaali esim. älykkään erikoistumisen strategia ja ennakoidun rakennemuutoksen ERM-suunnitelma. Näiden pohjalta laadittiin kullekin maakuntaohjelmalle oma arviointiraportti. Maakuntien välistä vertailua ei suoritettu.

Arviointityötä johti ohjausryhmä, johon kuului kustakin liitosta 2-4 henkilöä. Käytännön suunnittelutyötä tehtiin pienemmässä työryhmässä, johon kuului vähintään 1 henkilö kustakin liitosta.

Jokaiselle maakuntaohjelmalle valittiin pääarvioija, joka vastasi kyseiseen ohjelmaan liittyvän prosessin läpiviemisestä, työpajojen vetämisestä sekä arviointiraportin laadinnasta. Kaksi muuta maakuntaa toimivat arviointikumppaneina. Kunkin maakuntaohjelman pääarvioija valittiin arpomalla.

- Etelä-Pohjanmaan maakuntaohjelman pääarvioijana toimii Satakuntaliitto.
- Keski-Suomen maakuntaohjelman pääarvioijana toimii Pohjanmaan liitto.
- Pohjanmaan maakuntaohjelman pääarvioijana toimii Etelä-Pohjanmaan liitto.
- Satakunnan maakuntaohjelman pääarvioijana toimii Keski-Suomen liitto.

Vertaisarvioinnin toteutus käsiteltiin maakuntien yhteistyöryhmissä ja maakuntahallituksissa. Arviointiprosessista tiedotettiin kunkin maakunnan verkkosivuilla.

2.1 Arviointiteemat

Laissa alueiden kehittämisestä (46§) todetaan: Maakuntaohjelmien ja erityisohjelmien tavoitteiden saavuttamista, vaikutuksia ja toimeenpanoa arvioidaan vähintään kerran ohjelmakauden aikana. Arvioinnit tekee ulkopuolinen arvioitsija. Arviointiteemojen valinnassa on otettu huomioon laki alueiden kehittämisestä. Lisäksi tavoitteena on saada aineksia ja ideoita uuden maakuntaohjelman valmisteluun. Arvioinnissa kiinnitettiin huomiota seuraaviin asiakokonaisuuksiin:

- **Valmisteluprosessi:** Kuinka osallistava ja innostava maakuntaohjelman valmisteluprosessi on ollut? Millaisia menetelmiä on käytetty? Kuinka onnistuneita käytetyt menetelmät olivat?
- **Tavoitteiden asettaminen ja asiakirjan sisäinen logiikka:** Onko maakuntaohjelman tavoitteet asetettu selkeästi? Onko asiakirja loogisesti rakennettu päämääristä toimenpiteisiin? Millaiseen tietopohjaan tavoitteet perustuvat (esim. tilastot, tulevaisuustyö)? Voidaanko tavoitteiden saavuttamista seurata järkevällä tavalla?
- **Valinnat:** Ovatko maakuntaohjelmassa tehdyt valinnat onnistuneita? Onko maakuntaohjelmassa tehty uusia avauksia? Puuttuuko jokin tärkeä teema tai voisiko jonkin teeman jättää jatkossa pois?
- **Tavoitteiden saavuttaminen:** Onko maakuntaohjelman avulla edetty haluttuun suuntaan? Millä osa-alueilla on edetty hyvin ja millä huonommin?
- **Vaikuttavuus ja toimeenpano:** Onko maakunnallinen yhteistyö lisääntynyt maakuntaohjelman ansiosta? Onko yhteinen näkemys parantunut? Käyttävätkö maakunnan toimijat maakuntaohjelmaa työssään? Ohjaako se esim. hankerahoitusta?

2.2 Arvioinnin viiteryhmä ja työpajat

Jokaiseen maakuntaan perustettiin viiteryhmä, jonka tarkoitus oli tuoda prosessiin alueen toimijoiden näkemyksiä. Viiteryhmä koostui niistä tahoista, joiden toimintaa maakuntaohjelman olisi tarkoitus ohjata ja jotka olivat osallistuneet maakuntaohjelman valmisteluun. Viiteryhmään kutsuttiin noin 20–30 henkilöä niin, että he edustivat mahdollisimman monipuolisesti toimijatahoja ja maakuntien eri alueita. Viiteryhmän koostumus myös vaihteli maakunnittain sen mukaan, mitkä teemat maakuntaohjelmaan sisältyvät. Etelä-Pohjanmaan maakunnan viiteryhmän kokoonpano on tämän arviointiraportin liitteenä 2.

Pääarvioitsijan toimesta viiteryhmälle järjestettiin puolen päivän mittainen työpajatyöskentely 10.11.2016. Työskentelyn pohjaksi ja tausta-aineistoksi ryhmään kutsutut vastasivat ennakkotehtävään, joka oli laadittu valittujen arviointiteemojen pohjalta (liite 3). Vastauksia toivottiin kaikilta viiteryhmän jäseniltä riippumatta siitä, oliko heillä mahdollisuutta osallistua itse työskentelyyn. Vastauksia viiteryhmän kyselyyn saatiin 12 kappaletta. Työpajassa jatkettiin kyselystä tuttuja arviointiteemojen ja kysymysten käsittelyä tuomalla esille syventäviä ja täydentäviä näkökulmia.

Viiteryhmän työpajan jälkeen pääarvioitsijan ja arvioinnin kohteena olevan maakunnan edustajat kävivät yhteisen arviointikeskustelun, johon muut arviointikumppanit osallistuivat videoneuvottelun välityksellä. Keskustelun pohjana käytettiin asiakirja-analyysiä, itsearviointia ja viiteryhmän kyselyn ja työpajatyöskentelyn tuloksia.

3. Maakuntaohjelman teemat ja painopisteet

TOIMINTALINJA 1: Uudistumiskykyinen elinkeinoelämä

Tavoite 1: Kasvua ja uudistumista tukevan toiminnan edistäminen

Toimenpidekokonaisuudet:

- 1.1.1. Grow Up: Kasvuyrittäjän palvelut ja kasvuyrittäjyyden edistäminen
- 1.1.2. Business Transfer: Omistajanvaihdospalvelut ja omistajanvaihdosten edistäminen
- 1.1.3. Start Up: Alkavan yrittäjän palvelut ja uuden liiketoiminnan edistäminen
- 1.1.4. Liiketoimintaosaamisen kehittäminen

Tavoite 2: Elinkeinoelämän painopistevalinnat

Toimenpidekokonaisuudet:

- 1.2.1. Kestävien ja tehokkaiden ruokajärjestelmien sekä biotalouden uusien ratkaisujen synnyttäminen
- 1.2.2. Älykkäiden ja energiatehokkaiden järjestelmien kehittäminen
- 1.2.3. Palvelu- ja elämystuotannon kehittäminen

TOIMINTALINJA 2: Tulevaisuuden osaamistarpeet

Tavoite 3: Korkeatasoisen tiedosta toiminnaksi - innovaatioketjun rakentaminen valituilla painopistealueilla

Toimenpidekokonaisuudet:

- 2.3.1. Kansainvälisten verkostojen laajentaminen ja syventäminen tutkimuksessa, koulutuksessa ja tuotekehitystyössä
- 2.3.2. Elinkeinoelämän, korkeakoulujen ja oppilaitosten yhteistyön tiivistäminen

Tavoite 4: Aktivoivan koulutusjärjestelmän kehittäminen

Toimenpidekokonaisuudet:

- 2.4.1. Yksilöllisten ja joustavien oppimispolkujen rakentaminen
- 2.4.2. Tulevaisuuden tarpeisiin vastaavan koulutusiäriestelmän rakentaminen

TOIMINTALINJA 3: Hyvinvoivat ihmiset ja yhteisöt

Tavoite 5: Osallisuuden ja toimintakyvyn lisääminen

Toimenpidekokonaisuudet:

- 3.5.1. Työelämään kiinnittyminen
- 3.5.2. Ihmisen osallisuus suunnittelussa ja päätöksenteossa
- 3.5.3. Järjestötoiminnan kehittäminen

Tavoite 6: Hyvinvointia edistävän palvelutuotannon kehittäminen

Toimenpidekokonaisuudet:

- 3.6.1. Sosiaali- ja terveyspalveluiden uudistetut toimintatavat
- 3.6.2. Asiakaskeskeiset sote-innovaatiot
- 3.6.3. Ennakoiva toimintatapa hyvinvoinnin vahvistamisessa

Tavoite 7: Alueen vetovoiman ja viihtyisyyden parantaminen

Toimenpidekokonaisuudet:

- 3.7.1. Aktiivisten ja virikkeisten asuin- ja tapahtumaympäristöjen kehittäminen
- 3.7.2. Maakunnan imago ja markkinointi

TOIMINTALINJA 4: Eheä aluerakenne ja ympäristö

Tavoite 8: Liikenneyhteyksien ja kehityskäytävien vahvistaminen

Toimenpidekokonaisuudet:

- 4.8.1. Maakunnan yhdyskuntarakenteen kehittäminen
- 4.8.2. Liikenneyhteyksien kehittäminen

Tavoite 9: Tulevaisuuden logistiikka-alue maakunnan kilpailukyvyyn edistäjänä

Toimenpidekokonaisuudet:

- 4.9.1. Logistiikka-alueen maankäyttö
- 4.9.2. Logistiikka-alueen sisällön kehittäminen

Tavoite 10: Luonnonvarojen turvaaminen ja energiaosaamisen vahvistaminen

Toimenpidekokonaisuudet:

- 4.10.1. Uusiutuvan energian käytön edistäminen
- 4.10.2. Energiatehokkaiden ratkaisujen soveltaminen
- 4.10.3. Ympäristön laadun parantaminen ja luonnonvarojen kestävän käytön edistäminen

4. Arvioinnin tulokset

4.1 Valmisteluprosessi

Prosessin osallistavuus ja innostavuus

Etelä-Pohjanmaan maakuntaohjelma 2014-2017 laadittiin ensimmäistä kertaa samassa prosessissa maakuntasuunnitelman kanssa. Yhteisestä asiakirjasta käytetään nimeä maakuntastrategia. Maakuntaohjelman sisällön valmistelussa käytettiin työryhmätyöskentelyä, eri ryhmille suunnattuja työpajoja, aluekehittämisen kiertuetta sekä laajempaa näkemystä kartoittavaa kyselyä. Lisäksi valmisteluun kytkettiin mukaan maakuntavaltuusto. Maakuntaohjelman sisällöissä ja valmistelussa otettiin huomioon myös samaan aikaan laadittu alueellinen maaseutuohjelma sekä muut strategiaprosessit, kuten korkeakoulustrategia, älykkään erikoistumisen strategia, energia- ja ilmastostrategia sekä kansainvälistymisen toimintaohjelma. Maakuntastrategian luonnoksesta pyydettiin lausunnot kunnilta ja maakunnan toimijoilta.

Maakuntaohjelman arvioinnin viiteryhmästä tuli valmisteluprosessista pääsääntöisesti erittäin myönteistä palautetta. Työskentelymenetelmät olivat hyviä ja osallistajat olivat sitoutuneita ja asiaan paneutuneita. Valmisteluprosessia pidettiin avoimena ja osallistavana ja prosessiin osallistui monipuolisesti eri tahojen toimijoita. Tilaisuudet olivat hyvin organisoituja ja ne vedettiin ammattitaitoisesti. Prosessin avulla saatiin eri näkökulmat edustavasti huomioitua ja kaikki saivat ajatuksensa esille. Maakuntaohjelmaa oli mahdollisuus kommentoida, vaikka ei olisikaan osallistunut valmisteluun liittyviin tilaisuuksiin.

Saman tyyppistä alueen toimijoita laajasti osallistavaa prosessia toivotaan myös tulevaan ohjelmatyöhön. Huomiota tulee jatkossakin kiinnittää eri menetelmin kerätyn aineiston työstämiseen, syventämiseen ja painottamiseen sekä maakunnan reuna-alueiden huomioimiseen.

Maakunnan toimijoille ja asukkaille on sekä alueellisesti että organisaatiotasolla kattavasti tarjottu mahdollisuuksia vaikuttaa ohjelmatyöhön. Osallistuminen on saadun palautteen ja asiakirja-analyysin perusteella ollut laajaa ja aktiivista. Tämä näyttäytyy myös sitoutumisena maakuntaohjelman keskeisten teemojen toimeenpanoon. Konkreettinen havainto vaikuttamisesta näkyy maakunnan toimijoilta (viiteryhmä) saadun palautteen perusteella mm. siinä, että maakuntaohjelman linjaukset ohjaavat hankerahoituksen suuntaamista. Lisäksi koetaan, että maakuntaohjelma on tukenut tiede- ja innovaatiopolitiikan rakentamista ja toteuttamista. Maakuntaohjelmapirosessiin osallistuneet ovat kokeneet, että prosessi on vahvistanut yhteisiä näkemyksiä maakunnan kehittämisestä. Maakunnan asukkaille on tiedotettu maakuntaohjelman laadinnasta sekä osallistumisen mahdollisuudesta lehtien välityksellä ja nettisivuilla.

Käytetyt menetelmät ja niissä onnistuminen

Maakuntaohjelman valmistelussa hyödynnettiin monipuolisesti eri menetelmiä (ryhmätyöskentely, työpajatyöskentely, kysely, seminaarit ja tilaisuudet, sparrausryhmät, lausuntopyyntöt). Sähköisten alustojen ja sosiaalisen median hyödyntämistä voisi edelleen kehittää mm. kansalaisten / kuntalaisten aktivoimiseksi ja osallistamiseksi asiantuntijoiden, luottamushenkilöiden ja organisaatioiden lisäksi.

4.2. Tavoitteiden asettaminen ja asiakirjan sisäinen logiikka

Maakuntaohjelman tavoitteiden asettamisen selkeys ja logiikka

Etelä-Pohjanmaan maakuntastrategia sisältää sekä pitkän aikavälin tavoitteet (maakuntasuunnitelma) että neljän vuoden maakuntaohjelman. Pitkän aikavälin strategiset toimintalinjatasoiset linjaukset ovat laajoja. Maakuntastrategian painopisteet ovat muotoutuneet edellisen maakuntaohjelman arvioinnin, toimintaympäristöanalyysin, työryhmätyöskentelyn, käytyjen työneuvottelujen ja keskustelujen sekä olemassa olevien ohjelmien pohjalta. Etelä-Pohjanmaan maakuntastrategiassa on neljä toimintalinjaa ja niiden alla yhteensä kymmenen selkeää tavoitetta. Jokaiselle tavoitteelle on asetettu 2-4 toimenpidekokonaisuutta, joiden alla esitetään useita konkreettisia tavoitetta edistäviä toimenpide-ehdotuksia. Nämä muodostavat maakuntaohjelmaosion pääasiallisen sisällön ja aluekehittämisen painopisteet vuosille 2014–2017. Tavoitteiden ja toimenpiteiden välillä on selkeä yhteys. Tavoitteet on asetettu osallistavassa ohjelmaprosessissa esiin nousseiden tärkeimpien asioiden pohjalta. Etelä-Pohjanmaan maakuntaohjelma on loogisesti rakennettu ja visuaaliselta ulkoasultaan onnistunut ja selkeä.

Viiteryhmältä saadussa palautteessa tuli esille kysymys, voiko toimenpiteiden liiallinen täsmällisyys rajata mahdollisuuksia viedä eteenpäin tärkeitä uusia avauksia, joita maakuntaohjelmaan ei ole kirjattu. Toisaalta viiteryhmää mietitytti se, hankaloittaako laaja toimenpiteiden kirjo maakuntaohjelman tavoitteiden saavuttamista. Olennaista on, että pystytään tarttumaan uusiin avauksiin ja uusiin toimenpiteisiin kun ko. asia on ajankohtainen.

Tietopohja ja seuranta

Etelä-Pohjanmaan maakuntaohjelman linjausten ja valintojen taustalla on vahva tietopohja. Määrälliset indikaattorit perustuvat pitkälti Työ- ja elinkeinoministeriön määrittämiin, tilastopohjaisiin maakuntaohjelmien seurantaindikaattoreihin. Näihin liittyvä yleinen ongelma on se, että ajantasaista tilastoaineistoa ei välttämättä ole saatavilla siten, että sen kautta voitaisiin peilata maakuntaohjelman toimeenpanon onnistumista.

Maakuntaohjelmaan valitut laadulliset mittarit ovat johdonmukaisia ja kuvaavat maakuntaohjelman tavoitteiden toteutusta, mutta pääarvioijan näkemyksen mukaan maakuntaohjelman tavoitteiden saavuttamisen seuranta olisi mahdollisesti selkeämpää, jos toimenpiteille tai toimenpidekokonaisuuksille olisi lisäksi mietitty omia indikaattoreita, joita seurataan. Maakuntaohjelman toimenpiteet ovat kuitenkin hyvin eritasoisia ja osa niistä on luonteeltaan sellaisia, että niihin on haastavaa tai mahdotonta löytää saatavilla olevia ajantasaisia mittareita.

4.3 Valinnat

Valintojen selkeys ja onnistuminen

Ovatko maakuntaohjelmassa tehdyt valinnat onnistuneita? Onko maakuntaohjelmassa tehty selkeitä valintoja?

Etelä-Pohjanmaan maakuntaohjelman 2014-2017 valinnat ovat syntyneet osallistavan yhteistyöprosessin tuloksena. Lisäksi tehtyjen valintojen taustalla on vahva tiedollinen perusta (esim. tilastot). Arviointiin osallistuneen viiteryhmän mukaan linjaukset ovat johdonmukaisia sekä yhteydessä kansallisiin ja alueellisiin strategioihin. Keskeiset strategiset toimialat ja kehittämisen kohteet on hahmotettu hyvin. Maakunnan älykkään erikoistumisen strategiassa painottuvat samat kehittämisen kärjet. Linjauksissa on huomioitu alueen keskeiset toimialat ja niiden tärkeimmät kehittämishaasteet. Viiteryhmän arviointityöskentelyssä nousi esille maakuntaohjelman toimenpidelinjausten suuri määrä, joka saattaa vaikeuttaa kokonaisuuden hahmottamista, kun jokainen tarkastelee ohjelmaa oman organisaationsa ja alansa näkökulmasta. Arviointiin osallistuneiden eteläpohjalaisten toimijoiden näkökulmasta maakuntaohjelman linjaukset ovat merkittäviä ja ne ohjaavat hanketoimintaa sekä myös organisaatioiden omaa toimintaa.

Seuraavassa esitellään arvioita maakuntaohjelman valinnoista toimintalinjakohtaisesti.

TL1 Uudistumiskykyinen elinkeinoelämä

- Elinkeinoelämän uudistumiseen tähtäävät valinnat ja yritysten neuvonta- ja tukipalveluihin liittyvät toimenpidekokonaisuudet edistävät tavoitellun yritysesokysteemin syntymistä. Kasvuyrittäjyyttä tukevan toiminnan edistäminen on perusteltu valinta, sillä maakunnassa on suhteellisen vähän kasvuyrityksiä koko yrityskantaan nähden. (Tavoite 1)
- Elinkeinoelämän painopistevalinnoissa ruokajärjestelmien ja biotalouden edistäminen on selkeä strateginen valinta. Kokonaisuus on laaja kattaen koko ”pellolta pöytään” –ketjun monitasoiset toimenpiteet. (Tavoite 2)
- Älykkäisiin ja energiatehokkaisiin järjestelmiin liittyvä valinta on onnistunut ja edelleen hyvin ajankohtainen. (Tavoite 2)
- Palvelu- ja elämystuotannon kehittämiseen liittyvät toimenpiteet ovat selkeitä. Niiden toteuttamiseen tarvitaan paljon yritys- ja yhteisölähtöistä kehittämistyötä, sektorien välistä yhteistyötä, jalkautumista toimijakentälle sekä resursseja, joilla näitä voidaan viedä eteenpäin. Palveluinnovaatioiden kehittäminen ja tuotteistaminen on haastava tavoite muuttuvassa toimintaympäristössä. Liiketoimintaosaamisen kehittäminen on erittäin tärkeä teema, jota esitettiin myös mahdolliseksi läpileikkaavaksi tavoitteeksi. (Tavoite 2)

TL2 Tulevaisuuden osaamistarpeet

- Valinnat ovat linjassa maakunnan korkeakoulustrategian kanssa ja tutkimus- ja koulutusorganisaatioiden tarpeet on maakuntaohjelmassa hyvin huomioitu. Kokonaisuus on erittäin merkittävä maakunnalle. Suurina tavoitteina osaamistason nosto sekä kansainvälistymisen edistäminen.
- Toimenpidekokonaisuuksissa on erittäin hyvin ja kattavasti huomioituna olennaisimmat osaamisjärjestelmään liittyvät haasteet ja kehittämiskohteet. Teemassa painottuu myös ennakoitina näkökulma. (Tavoitteet 3 ja 4)

TL3 Hyvinvoivat ihmiset ja yhteisöt

- Hyvinvoinnin painottaminen on perusteltu valinta Etelä-Pohjanmaalla erilaisten mittarien ja tilastojen valossa. Joidenkin tämän toimintalinjan alla olevien toimenpidekokonaisuuksien toteuttamiseen saattaa olla haastavaa vaikuttaa aluekehittämisen toimenpitein ja resurssein. (Tavoitteet 5-7)

- Alueen vetovoiman ja viihtyisyyden parantaminen on hieman vaikeasti vaikeammin hahmotettava kokonaisuus. Haasteena on tavoitteiden vieminen käytännön kehittämisen tasolle konkreettisin toimenpitein. Toimenpidetasolle on määritetty hyvin eritasoisia tekemisiä, joille on osaksi hankalaa hahmottaa toteuttajia tai aluekehitysresursseja. (Tavoite 7)

TL4 Eheä aluerakenne ja ympäristö

- Toimintalinjan alla on sekä liikenneyhteydet ja aluerakenne sekä ympäristöön liittyvät teemat vähähiilisyys, luonnonsuojelu ja energia. Muodostavat hieman erilaisen kokonaisuuden kuin muut kolme toimintalinjaa, mutta näiden yhdistäminen samaan on ollut silti looginen ratkaisu.

Onko maakunta kyennyt profiloitumaan paremmin maakuntaohjelman ansiosta?

Etelä-Pohjanmaan maakuntaohjelmaan on valittu maakunnan olosuhteisiin ja erityispiirteisiin liittyvät kehittämiskokonaisuudet: ruokajärjestelmät ja biotalous (agrobiotalous), elinkeinoelämän uudistumisen tarve, osaamistason nostaminen, kansainvälistyminen, hyvinvointiin panostaminen. Näihin liittyy paljon myös valtakunnallisia linjauksia, mutta maakuntaohjelma tuo varsin hyvin esille sen, mitä ko. teemojen kehittäminen juuri Etelä-Pohjanmaalla tarkoittaa. Profileutuminen oikein valittujen teemojen kautta on mahdollista, koska niihin liittyy olemassa olevia vahvuuksia ja kehittämispotentiaalia.

Sisältääkö maakuntaohjelma uusia avauksia?

Uusina avauksina esille nostettuja asioita maakuntaohjelmassa ovat seuraavat:

- Elinkeinoelämän tarkastelu ekosysteemiajattelun kautta
- Agrobiotalouden yhdistäminen uudella tavalla
- ”Teollinen internet”
- Energia laajasti mukana kaikissa toimintalinjoissa
- Varhainen puuttuminen ja osallisuuden lisääminen hyvin esillä
- Järjestötoiminnan kehittäminen
- Hyvinvoinnin painottaminen

Sisältääkö maakuntaohjelma teemoja, jotka voitaisiin jatkossa jättää pois?

Puuttuuko maakuntaohjelmasta jokin tärkeä teema tai näkökulma?

Maakuntaohjelma kattaa varsin hyvin ne asiat, joissa Etelä-Pohjanmaalla on vahva aluekehitysnäkökulma. Haasteena on se, miten maakuntaohjelmassa voidaan huomioida ne asiat, joihin on aluekehittämistoimilla vaikea tai mahdoton vaikuttaa, mutta jotka ovat maakunnan tulevaisuuden kannalta todella merkittäviä ja tärkeitä (esim. sote). Maakuntaohjelmasta puuttuu nyt perusterveydenhuoltoon ja perusopetukseen liittyvät tavoitteet, jotka on tietoisesti jätetty ohjelmasta pois.

Seuraavassa teemoja, joita tulevassa maakuntaohjelmassa voisi edelleen pitää esillä tai tuoda entistä vahvemmin esille:

- Digitalisaatio
- Kansainvälisyys
- Energiatohokkuus, energiateema yleisesti
- Maakunnan sisäisen ja maakuntien välisen yhteistyön kehittäminen
- Teollisuuden kehittäminen ja tukeminen
- Matkailun ja erityisesti luontomatkailun kehittäminen

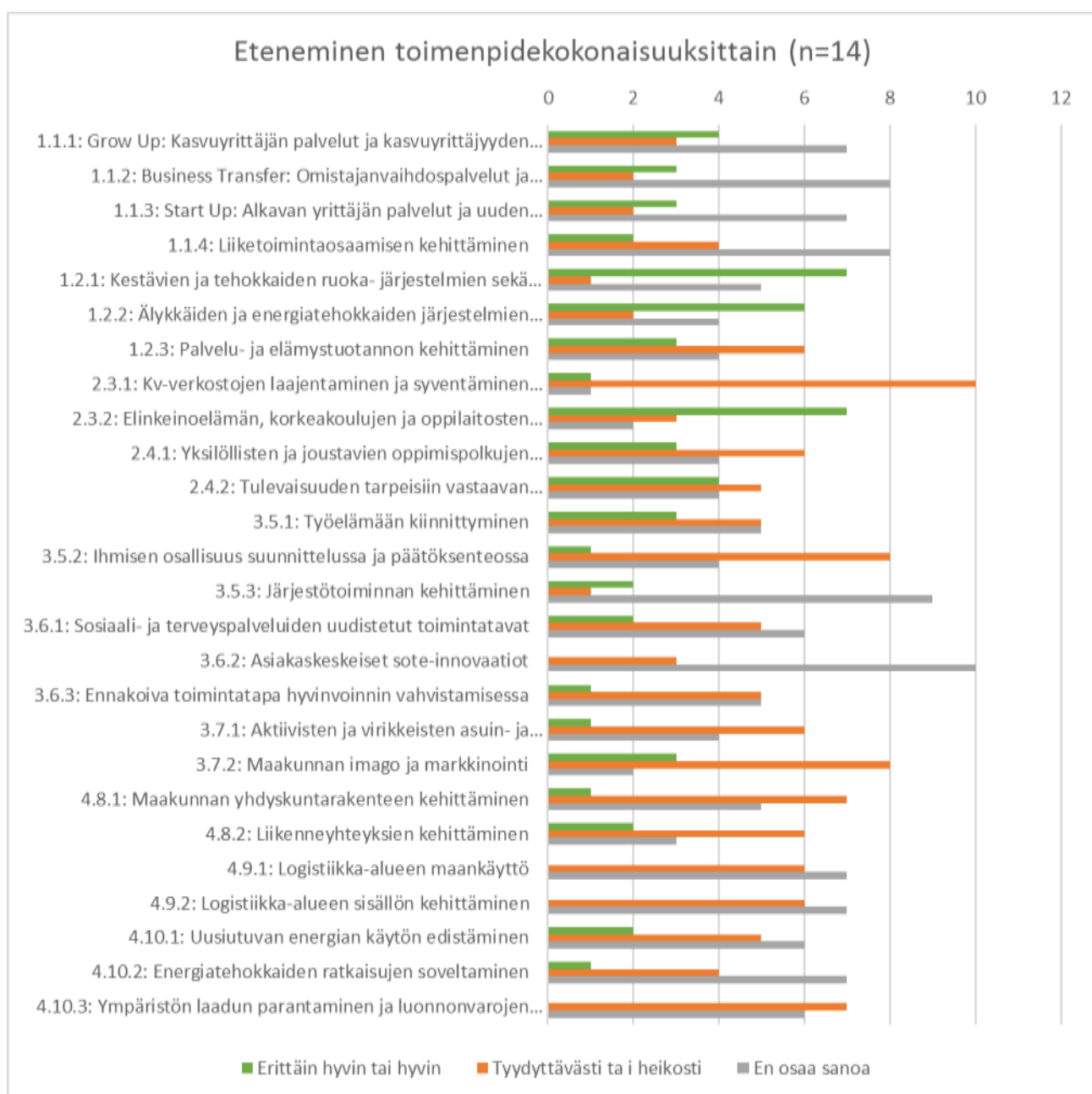
4.4 Tavoitteiden saavuttaminen

Eteneminen

Tavoitteiden saavuttamisen osalta arvioidaan, onko maakuntaohjelmalla edetty haluttuun suuntaan ja millä maakuntaohjelman osa-alueilla on edetty hyvin ja millä osa-alueilla eteneminen on ollut hitaampaa.

Onko maakuntaohjelman avulla edetty haluttuun suuntaan?

Etenemisen arviointia tehtiin viiteryhmätyöskentelyn yhteydessä sekä aineiston pohjalta erityisesti maakuntaohjelman seurantaraporttia apuna käyttäen. Etelä-Pohjanmaan liiton itsearviointi tämän arviointiteeman osalta oli erittäin kattavasti laadittu. Maakuntaohjelman tavoitteiden saavuttamiseen vaikuttavat myös maakunnasta riippumattomat valtakunnalliset ja globaalit suhdanteet ja muutokset.

Viiteryhmän ennakkotehtävän kautta saadut arviot maakuntaohjelman toimenpidekokonaisuuksien etenemisestä. (Kaikki vastaajat eivät arvioineet jokaista toimenpidekokonaisuutta.)

Viiteryhmälle suunnattuun ennakkotehtävään vastasi 14 toimijaa. Vastaukset on pyydetty vastaajan organisaation näkökulmasta, joten on ymmärrettävää, että kaikki toimenpidekokonaisuudet eivät kosketa kaikkia toimijoita, eikä niihin voi näin ollen ottaa kantaa. Tästä johtuen ”en osaa sanoa” –vastauksia on myös runsaasti.

Millä osa-alueilla on edetty hyvin?

Maakuntaohjelman määrällisiksi mittareiksi on valittu joukko indikaattoreita, joiden avulla on mahdollista luoda yleiskatsaus maakunnan kehityksen suuntaan ja huomioida strategian kaikki toimintalinjat. Indikaattoreille on asetettu tavoitearvo maakuntaohjelmakauden päättymiseen eli vuodelle 2017. Määrällisten mittarien pohjalta tarkasteltuna positiivista kehitystä on vuoden 2015 tilanteessa havaittavissa mm. työllisyyteen ja hyvinvointiin liittyen (työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyvien osuus laskussa, sairastavuusindeksi laskenut) ja osaamiseen liittyen (vailla tutkintoa olevien nuorten osuus laskussa, korkeasteen tutkinnon suorittaneiden osuus hitaassa kasvussa).

Ennakkotehtävän perusteella (14 vastausta) voidaan nostaa esille ne toimenpidekokonaisuudet, joihin liittyvien toimenpiteiden toteutus on vastaajien näkemyksen mukaan edennyt parhaiten (saivat eniten arvioita erittäin hyvin tai hyvin). Näitä ovat mm.

- Kestävien ja tehokkaiden ruoka- järjestelmien sekä biotalouden uusien ratkaisujen synnyttäminen,
- Elinkeinoelämän, korkeakoulujen ja oppilaitosten yhteistyön tiivistäminen,
- Älykkäiden ja energiatehokkaiden järjestelmien kehittäminen,
- Grow Up: Kasvuyrittäjän palvelut ja kasvuyrittäjyyden edistäminen sekä
- Tulevaisuuden tarpeisiin vastaavan koulutusjärjestelmän rakentaminen.

Millä osa-alueilla eteneminen on ollut hitaampaa?

Seuraavien toimenpidekokonaisuuksien osalta toimenpiteiden toteuttaminen on ennakkotehtävään vastanneiden (14 vastausta) mukaan edennyt hitaammin (saivat eniten mainintoja tyydyttävästi tai heikosti):

- Kv-verkoston laajentaminen ja syventäminen tutkimuksessa, koulutuksessa ja tuotekehitystyössä
- Maakunnan imago ja markkinointi
- Ihmisen osallisuus suunnittelussa ja päätöksenteossa
- Maakunnan yhdyskuntarakenteen kehittäminen
- Ympäristön laadun parantaminen ja luonnonvarojen kestävä käytön edistäminen

Maakuntaohjelman seurantaan määritetyt määrälliset mittarit (2015 luvut) osoittavat, että muuttoliikkeeseen ja väestöön liittyvät mittarit osoittavat negatiivista kehitystä (kuntakohtaisia eroja). Bruttokansantuote (BKT) on kasvanut, mutta on edelleen useimpia muita maakuntia jäljessä. Kasvuyritysten määrä on ollut laskussa ja viennin osuus tuotannosta ei kasva. Työttömyys on kasvanut, mutta kehitys on ollut hitaampaa kuin muualla maassa. Nuorten osuus työttömistä ja pitkäaikaistyöttömyys on ollut kasvussa.

Maakuntaohjelman 2014-2017 toteutuksen arviointiin on määritetty myös laadulliset mittarit, jotka on pyritty valitsemaan niin, että ne kohdistuisivat joihinkin keskeisiin kehittämistavoitteisiin, kattaisivat mahdollisimman tasaisesti kaikki toimintalinjat sekä olisivat riittävän konkreettisia. Valitut laadulliset mittarit ovat onnistuneita, mutta arvioijan näkemyksen mukaan maakuntaohjelman tavoitteiden saavuttamisen seuranta olisi mahdollisesti selkeämpää, jos kaikille toimenpiteille tai toimenpidekokonaisuuksille olisi lisäksi

mietitty indikaattoreita, joita seurataan. Monet toimenpiteet ovat kuitenkin luonteeltaan sellaisia, että niihin on haastavaa löytää saatavilla olevia ajantasaisia mittareita.

Seuraavassa taulukossa on yhdistetty Etelä-Pohjanmaan liiton laatima itsearviointi laadullisten mittarien osalta sekä viiteryhmästä saadut arviot maakuntaohjelman toimenpidekokonaisuuksien etenemisestä.

TOIMINTALINJA 1, Uudistumiskykyinen elinkeinoelämä	
TAVOITE 1: Kasvua ja uudistumista tukevan toiminnan edistäminen	
1.1.1: Grow Up: Kasvuyrittäjän palvelut ja kasvuyrittäjyyden edistäminen	Kasvuyrittäjyyden edistäminen näkyy (mm. Grow Up -kasvuyrityskilpailu ja –konsepti), mutta kasvuyrittäjyys ei ole kuitenkaan lisääntynyt. Toimijoiden välinen työnjako (maakunta / kehittämissyhtiö) ei ehkä täysin selkeä. Yrittäjyyden tukemiseen liittyy myös työvoiman liikkuminen ja liikennejärjestelyt, jotka välillä unohdetaan. Kasvuun ja kansainvälistymiseen liittyviä kehittämishankkeita on käynnissä. Yritysten palvelutarjottimien kokoaminen on saatu alulle, kasvuyrittäjyyteen on erityisesti kohdennettu panostuksia (Grow Up-kilpailu, omistajanvaihdospalvelu, Hyvän johtamisen foorumi, Yrittäjyyden teemavuosi). Palvelut ovat vielä hajallaan, yksityisiä palveluja ja palveluverkostoja puuttuu.
1.1.2: Business Transfer: Omistajanvaihdospalvelut ja omistajanvaihdosten edistäminen	Työnjako toimijoiden kesken ei ehkä aivan selkeä. Asia maakunnassa paljon esillä, mutta konkreettisia toimenpiteitä kaivataan lisää. Yrittäjien neuvontapalveluja on saatavilla.
1.1.3: Start Up: Alkavan yrittäjän palvelut ja uuden liiketoiminnan edistäminen	Toimintaa edistetty kohtuullisen hyvin ja useat toimijat tuottavat palveluja alkaville yrittäjille. Kehittämistoimia / huomiota lisätty vähitellen myös maahanmuuttajien yrittäjyyden tukemiseen. Toimijoiden yhteistyö hyvää, mutta työnjako toimijoiden kesken ei kuitenkaan ehkä aivan selkeä. Uusia pk- eikä start up –yrityksiä ei synny tavoiteltuun tahtiin.
1.1.4: Liiketoiminta-osaamisen kehittäminen	Tätä teemaa olisi voinut painottaa vieläkin enemmän ja määrittää tarkemmin mitä lähivuosina tehdään. Alueella on runsaasti kouluttamis- ja kehittämispalveluita ja yritykset tuntuvat löytävän ne hyvin omien tarpeidensa mukaan. Alueellisia koulutushankkeita voisi olla enemmän, mutta koulutushankkeiden toteuttaminen uudella rakennerahastokaudella on mutkikkaampaa kuin aiemmin. Hankerahoituksella tarjottavan koulutuksen ei tule kilpailla esim. kauppakamarin tarjoaman saman tyyppisen palvelun kanssa.
TAVOITE 2: Elinkeinoelämän painopistealueet	
1.2.1: Kestävien ja tehokkaiden ruokajärjestelmien sekä biotalouden uusien ratkaisujen synnyttäminen	Teema nähdään maakunnan markkinointivalttina, jossa näkyy myös tuotantoketju ja innovatiivinen kehitystyö. Useita hankkeita käynnissä. (Isoja) investointeja teollisuudessa tehty (Atria, Valio, Juustoportti, Domretor + mittaluokaltaan todella suuri navettainvestointi). LUKEn strateginen toimipiste Seinäjoelle. Useat tutkimus- ja kehittämistoimijat tekevät aktiivista yhteistyötä alueen kärkiyritysten kanssa ja yritykset kehittävät myös itse aktiivisesti uusia ratkaisuja niin maatalousteknologian kuin elintarviketeknologian parissa. Kansainvälinen vastuu ruokajärjestelmäosaamisesta (ERIAFF, Food Summit week). Uusia ratkaisuja syntyy kuitenkin hitaasti.
1.2.2: Älykkäiden ja energiatehokkaiden järjestelmien kehittäminen	Toimenpiteet edenneet hyvin, useita hankkeita käynnissä. esim. Yritykset ja Seamk Tekniikka tekevät hyvää yhteistyötä mm. Digitalisaation ja IoT-asioiden parissa. Teollisen internetin ympärillä saatu paljon kehitystä aikaan.
1.2.3: Palvelu- ja elämystuotannon kehittäminen	Alueen suuret tapahtumat ovat kehittyneet hyvin ja myös uusia, mielenkiintoisia tapahtumia eri kohderyhmille on onnistuttu kehittämään myös muihin vuodenaikoihin kuin kesään. Henkistä vireyttä tähän kehittämiseen on alueella paljon, mutta ei näy riittävästi toimintana?
TOIMINTALINJA 2, Tulevaisuuden osaamistarpeet	
TAVOITE 3: Korkeatasoisen tiedosta toiminnaksi –innovaatioketjun rakentaminen valituilla painopistealueilla	
2.3.1: Kv-verkostojen laajentaminen ja syventäminen tutkimuksessa, koulutuksessa ja tuotekehitystyössä	Koulutusviennin mahdollisuuksia on tunnustettu ja pilotoitu. Koulutusvientit olleet toistaiseksi yksittäisiä hankkeista tms. koostuvaa. Töitä tehdään monella rintamalla, mutta tulokset eivät näy vielä riittävästi konkreettina. Kansainvälisiä verkostoja tulee edelleen vahvistaa ja laajentaa. Uudenlaista aktiivisuutta ja tavoitteellisuutta vaaditaan kaikilta toimijoilta. Hankkeita on käynnistynyt, mutta ne ovat melko pieniä. Kansainvälistymistä pitäisi saada lisää eri osa-alueille. Kansainvälisten hankkeiden valmisteluun saatu liitolta sparrausta, joka koettu hyödylliseksi. Interregejä ja BA- hankkeita on saatu läpi – hyvä suunta. Yhteistyön lisääminen toimijoiden välillä: excellence-forum, joka kokoontuu säännöllisesti ja tarkastelee, mitä voidaan tehdä yhteistyössä kv-osaamisen lisäämiseksi.
2.3.2: Elinkeinoelämän, korkeakoulujen ja oppilaitosten yhteistyön tiivistäminen	Yhteistyö edennyt parempaan suuntaan ja sitä tehdään monella tasolla (maakunta, valtakunnallinen, pk-yritykset). Maakuntaohjelman linjauksilla on ollut suuri merkitys toiminnan kehittämisessä ja yhteistyön tiivistämisessä. Tulevia osaamistarpeita pitäisi ennakoita kuitenkin paremmin: miten ne vastaisivat elinkeinoelämän tarpeita. EPAnet tärkeä, toimipaikkoja ympäri maakuntaa (ei enää Seinäjokikeskeistä) – yhteistyö tiivistynyt vuosien saatossa. Myös SeAMK:n opintoja tarjolla eri puolilla maakuntaa.

TAVOITE 4: Aktivoivan koulutusjärjestelmän kehittäminen	
2.4.1: Yksilöllisten ja joustavien oppimispolkujen rakentaminen	Tärkeä kokonaisuus, johon kannattaa panostaa edelleen. Tarvitaan elinkeinoelämän sitoutumista ja ylimatekunnallista yhteistyötä. Raja-aidat (perustutkintokoulutus, aikuiskoulutus) madaltuneet, oppisopimuskoulutusta viety eteenpäin hankkeilla, digitalisaatiota on hyödynnetty. Monimuotoistamista ja digitalisaation hyödyntämistä tarvitaan lisää, oppisopimuskoulutuksen haasteet tulisi ratkaista ja elinikäisen oppimisen edistämiseksi tulisi töitä jatkaa.
2.4.2: Tulevaisuuden tarpeisiin vastaavan koulutusjärjestelmän rakentaminen	Koulutusjärjestelmät pitäisi olla nykyistä joustavampia, joilla pystyttäisiin vastaamaan nopeasti muuttuvaan toimintaympäristön muutoksiin. Valtio on kiristänyt koulutuksen rahoitusta merkittävästi ja se estää kehittämistyötä. Paljon tehtävää, että maatalous ja metsätalous laajoin elintarvike- ja biosivutuotantoihin saadaan myös koulutuksen vahvaksi linjaksi. Englanninkielinen koulutuskokonaisuus SeAMK:ssa - joustavilla koulutuspoluilla ei ratkaisua tähän. Aikuiset tarvitsevat myös joustavia oppimispolkuja – korkeakoulukentässä vastattu osaltaan tähän tarpeeseen – työssä olevat aikuiset pystyvät tätä paremmin hyödyntämään. Koulutusleikkaukset vaikuttavat.

TOIMINTALINJA 3: HYVINVOIVAT IHMISET JA YHTEISÖT	
TAVOITE 5: Osallisuuden ja toimintakyvyn lisääminen	
3.5.1: Työelämään kiinnittyminen	Maakuntaa auttaa monipuolinen teollisuus ja pientuotantorakenne. Hanketoimintaa jonkin verran. Yritysten haasteellinen tilanne jatkunut kohtuullisen pitkään, joka vaikeuttanut mm. nuorten pääsyä työmarkkinoille. Näkyy myös pitkäaikaistyöttömyyden kasvuna ja osatyökykyisten työllistymisen haasteena. Nuorisotyöttömyys ja valmistuneiden nuorten ensimmäisen työpaikan löytyminen edelleen suuria haasteita. Nuorten ohjaamo-toiminta tulee erilaisissa nivelvaiheissa olevia nuoria ja edistää koulutukseen ja työelämään kiinnittymistä.
3.5.2: Ihmisen osallisuus suunnittelussa ja päätöksenteossa	Kuulutukset ja kuulemiset hoidetaan hyvin. Kansalaisten osallistaminen (kehittämistyöhön) saattaa olla hankalaa, kun ollaan niin kaukana tavallisen ihmisen arjesta. Visioita on osallistamisen kehittämiseen Etelä-Pohjanmaalla. Opiskelijoiden osallistaminen erinomainen asia. Miten marginaaliryhmät osallistetaan? Tässä ei koskaan olla valmiita, tekemistä riittää jatkossakin.
3.5.3: Järjestötoiminnan kehittäminen	Järjestöt tuottavat palveluja, varsinkin keskuksen ulkopuolella. Järjestöt koetaan ”puolueettomampina” kuin julkiset toimijat. Järjestötoiminnassa oppii vaikuttamista ja yhteistyötaitoja – joita voi soveltaa muuhun vaikuttamistyöhön. Järjestötoiminta tulisi entistä vahvemmin huomioida myös maakuntatasolla. Hanketoiminnan kautta päästy kuitenkin kehittämään järjestöjen työtä ja yhteistyötä. Ehkä tämä ei ole maakunnan ydintehtävä?
TAVOITE 6: Hyvinvointia edistävän palvelutuotannon kehittäminen	
3.6.1: Sosiaali- ja terveyspalveluiden uudistetut toimintatavat	Uusia toimintamalleja on kehitetty, tehty hoitokäytäntöjen yhtenäistämistä, eri toimijoiden yhteistyötä on edistetty ja hyvinvointia edistäviä kulttuuripalveluja luotu hankkeistamalla. Maakunnallista Sote:a on viety johdonmukaisesti eteenpäin. Tähän teemaan liittyy paljon kunnianhimoisia kehittämistoimia. Alue ei kuitenkaan erityisesti profiloitu näiden palveluiden uudistavana ja edistyksellisenä kehittäjänä, ei vielä riittävästi liikkeellelähtöä? Tähän mennessä uudistukset ovat olleet pienimuotoisia ja paikallisia.
3.6.2: Asiakaskeskeiset sote-innovaatiot	Alalla on käymistila (maakuntauudistus), muille uudistuksille on ehkä nyt väärä aika. Tavoitteita kohti mennään, muutosagentit saatu palkattua edistämään asioita. Onko kunnissa saatu hyvä kehitys uhattuna uudistuksen myötä (esim. palvelusetelit).
3.6.3: Ennakoiva toimintatapa hyvinvoinnin vahvistamisessa	Alueella on toteutettu ainutlaatuisia toimia / kokeiluja hyvinvoinnin parantamiseksi ennakoivasti. Ennakoivan toimintatavan käyttöä tulee laajentaa.
TAVOITE 7: Alueen vetovoiman ja viihtyisyyden parantaminen	
3.7.1: Aktiivisten ja virikkeisten asuin- ja tapahtumaympäristöjen kehittäminen	Jotkin kaupungit ja kunnat toimivat tässä asiassa hyvin, mutta kokonaiskuva maakunnassa ei välttämättä ihan vastaa tavoitteita. Kuntakeskeisyys tässä teemassa vahva, maakunta ei tule esille.
3.7.2: Maakunnan imago ja markkinointi	Tapahtumat ja matkailukohteet jne. saaneet tunnettuutta (Lakeudelle-kampanja, superkesä 2016). Alue menestynyt mm. kansallisissa yritysilmastoselvityksissä. Positiivista virettä ollut, erityisesti maakuntakeskuksen ympärillä. Komia –hanke onnistunut, mutta pientä kritiikkiä siitä, että ei ole maakunnallinen. Yksittäisiä ponnistuksia tähän teemaan liittyen Komia –hankkeen ulkopuolella. Viime vuosina on onnistuttu imagon osalta nostamaan esiin myös uudenlaista osaamista ja mentaliteettia. Alueen markkinointi on myös kehittynyt parempaan suuntaan.

TOIMINTALINJA 4: EHEÄ ALUERAKENNE JA YMPÄRISTÖ	
TAVOITE 8: Liikenneyhteyksien ja kehityskäytävien vahvistaminen	
4.8.1: Maakunnan yhdyskuntarakenteen kehittäminen	Alueelliset erot maakunnan sisällä ovat edelleen suuria.

4.8.2: Liikenneyhteyksien kehittäminen	<p>Isoja hankkeita saatu vireille ja toteutukseen (pääväylillä), toisaalta reuna-alueilla ja sivukyllillä paljon parannettavaa. Liikenneyhteyksien kunnossapito on viime vuosina edennyt tyydyttävästi. Isot hankkeet edenneet hitaasti, johtuen esim. valitusprosesseista. Maakuntaohjelmassa mainittuja hankkeita lähdössä liikkeelle korjausvelkapaketilla. Elinkeinoelämä tyytyväinen siitä, mitä korjausvelkapaketilla on nyt saatu aikaan. Esiselvitystä kaksoisraiteistuksesta Tre-Sjk laaditaan?</p> <p>Rinnalla pitäisi kulkea kuitenkin myös paikallisjunaliikenne. Raideliikenteen tilanne Sjk-Vaasa ja Sjk-Jyväskylä huolettaa. Vaasa-Seinäjoki –akselin pendelöintiliikenteen ongelmana, että junat eivät enää pysähdy kaikilla asemilla. Kaskisten radan ylläpidon kannattavuus ja tulevaisuus, liikennettä vähän, mutta yhteys silti tavarakuljetuksille tärkeä. Seinäjoen lentoaseman lentoliikenteen tilanne - elinkeinoelämä pitää lentoyhteyksiä tärkeinä. Rautatieliikenteen ja lentoliikenteen yhteistoimintaa tulee kehittää. Joukkoliikenne on haaste hajanaisesti asutussa maakunnassa. Liikenne on yhtenä teemana vahvistetussa vaihemaakuntakaavassa ja maakunnallinen liikennejärjestelmätyöryhmä on perustettu. Liikenteen ympäristövaikutusten arviointi on tärkeää.</p>
TAVOITE 9: Tulevaisuuden logistiikka-alue maakunnan kilpailukyvyyn edistäjänä	
4.9.1: Logistiikka-alueen maankäyttö	Logistiikka-alue lähtenyt kehittymään hitaasti. Maanlunastusprosessin pitkittyminen jarruttanut etenemistä. Terminaalialueesta luovuttu, Peräseinäjoella mahdollinen uusi alue.
4.9.2: Logistiikka-alueen sisällön kehittäminen	Itäväylän rakentuminen mahdollistaa logistiikkakesittymän ja kaupan alan rakentumisen. Elintarviketeollisuus hoitanut asiansa hyvin. Metsätuotteet ja muut raiteilla kulkevat tuotteet tarvitsevat paikallisen toimivan jakeluketjun - työpaikkoja paikkakunnalle. Hyviä suunnitelmia on, mutta niiden vieminen käytäntöön on haastavaa.
TAVOITE 10: Luonnonvarojen turvaaminen ja energiaosaamisen vahvistaminen	
4.10.1: Uusiutuvan energian käytön edistäminen	Uusiutuvien energialähteiden osuus energian tuotannossa edelleen vähäinen. Paljon työtä tehtävänä, turve dominoi vielä. Tuulivoimaa on tullut lisää, mutta määrä vielä pieni. Aurinkoenergiaan liittyvät ratkaisut nousemassa. Vesivoimaa on vähän. Energiategokkuuteen liittyviä hankeaihoita runsaasti - maakunnan mahdollisuudet vähäisiä, ohjaus tulee valtiolta ja EU:lta. Energiategokkuussopimusten osalta kunnat tärkeitä. Maakunnan tulisi kannustaa myös suuria laitoksia tekemään sopimuksia. Tärkeänä pidetään yhteistyötä Vaasan energiaklusterin kanssa sekä yritysten innovaatiotoiminnan kehittymistä energia-alalla.
4.10.2: Energia-tehokkaiden ratkaisujen soveltaminen	Tässä on paljon tehtävää. Kuntien energiategokkuussopimukset hyvä alku. Maakunta voisi kannustaa teollisuutta ja yhteisöjä tekemään sopimuksia. Iskulause: Etelä-Pohjanmaalla ollaan energiategokkaita. Energiategokkuus ja vähähiilisyys ovat paljon esillä ja hanketoimintaa on käynnistynyt. Puurakentaminen näkyy Seinäjoen asuntomessuilla 2016 ja puurakentamisen liiketoiminnan professuuri on alkamassa.
4.10.3: Ympäristön laadun parantaminen ja luonnonvarojen kestävä käytön edistäminen	Tahtoa ja halua on paljon, mutta konkretiaa tarvitaan lisää.

4.5 Vaikuttavuus ja toimeenpano

Käytännön rooli

Onko maakuntaohjelmalla selkeä rooli alueen kehittämisen kokonaisuudessa?

Maakuntaohjelmalla on selkeä rooli, se luo keskeiset suuntaviivat ja toimii koko maakunnan tahdonilmaisuna alueen kehittämisen keskeisistä tavoitteista ja toimenpiteistä sekä luo pohjan ja mahdollisuuden eri teemojen eteenpäin viemiseen. Maakuntaohjelman rooli on ymmärretty kokonaisvaltaisena ohjaavana ohjelmana, joka ohjaa myös hankerahoituksen suuntaamista. Maakuntaohjelma otetaan huomioon ja siihen viitataan, kun maakunnalliset tai seudulliset toimijat laativat omia strategioitaan. Maakuntaohjelman laajasti eri tahoja osallistava laadintaprosessi on vaikuttanut mahdollisesti myös siihen, että keskeisiin teemoihin liittyvä toimenpiteiden täytäntöönpano on maakunnassa käynnistynyt hyvin. Edunvalvonta-asioissa kunnat ja maakunta kulkevat käsi kädessä, mutta muutoin kunnissa maakuntaohjelman käyttö lienee vähäisempää. Riskinä pidetään sitä, että maakuntaohjelma jää valmistumisensa jälkeen ylätasolle ja taustalle. Maakuntaohjelman yleisen tunnettavuuden ja sen tarkoituksen ymmärtämisen esim. asukkaiden keskuudessa arvioitiin olevan verrattain heikkoa.

Onko alueellinen yhteistyö lisääntynyt tai aktivoitunut ohjelmaprosessin myötä?

Ohjelman laadintaprosessiin liittyvät tilaisuudet tutustuttivat toimijoita toisiinsa ja antoivat mahdollisuuden eri organisaatioiden välisiin keskusteluihin maakunnan kehittämisen suunnasta. Valmisteluprosessi lisäsi verkostoitumista ja yhteinen tahtotila on vahvistunut. Alueen toimijoiden erilaiset intressit ja kehittämistavoitteet on rakennettu kokonaisuuksiksi maakuntaohjelmaan. Tämä myös vahvistaa sitoutumista ohjelman toteuttamiseen. Maakuntastrategian laadintaprosessin aikana (sis. maakuntaohjelma) päätettiin, että maakuntastrategian työryhmät jatkavat toimintaansa ja näin on myös toimittu. Esimerkkeinä tiivistyneestä yhteistyöstä on mainittu järjestöjen välinen yhteistyö mm. hanketoiminnassa ja yhteistyön tiivistyminen maakuntakorkeakoulun kanssa. Alueellisen yhteistyön haasteena mainittiin maakunnan kahtiajakautuminen keskustaajunkiin ja muuhun maakuntaan. Organisaatioiden välistä yhteistyötä käytännön tasolla tulisi edelleen kehittää.

Onko maakuntaohjelma parantanut yhteistä näkemystä alueen kehittämisen suunnasta

Yhteiset näkemykset alueen kehittämisen suunnasta ovat vahvistuneet, lisänneet maakuntaohjelman vaikuttavuutta ja eri osapuolet ovat aiempaa paremmin löytäneet toisensa sekä yhteiset toimintatavat. Maakunnan innovaatiokärjet on tunnustettu ja mm. korkeakoulustrategiaan on kirjattu samat kärjet. Maakuntaohjelman linjaukset nähdään myös maakunnan viestinä valtion suuntaan aluekehittämisen asioissa.

Ohjausvaikutus ja käyttö

Käyttävätkö maakunnan toimijat maakuntaohjelmaa työssään? Miten?

Tätä asiaa on arvioitu erityisesti viiteryhmältä saatujen kommenttien perusteella. Maakuntaohjelmaa käytetään yleisimmin tukena ja perusteluna silloin, kun uusia hankkeita valmistellaan. Maakuntaohjelman sisällöllisiä painotuksia ja toimenpiteitä hyödynnetään myös, kun laaditaan toimijoiden omia toimintastrategioita, toimintasuunnitelmia. Maakuntaohjelman ohella käytetään myös valtakunnallisia linjauksia asioiden perustelemiseen. Maakuntaohjelma nähdään myös toimijoiden oman edunvalvonnan tukena. Hyvänä esimerkkinä maakuntaohjelman käyttämisestä mainittiin järjestökenttä, joka on toteuttanut maakuntaohjelmaa laatimalla järjestöstrategian ja käynnistäneet sitä toteuttavia toimeenpanohankkeita.

Ohjaako maakuntaohjelma aluekehitystyötä käytännössä (esim. hankerahoitusta)?

Maakuntaohjelma ohjaa hankerahoituksen suuntaamista ja sitä kautta hankkeiden suunnittelua. Hankkeen tulee pääsääntöisesti aina olla maakuntaohjelman mukainen sen lisäksi, että sen täytyy sopia ko. rahoitusohjelmaan. Maakuntaohjelmaa toteuttavaa hanketoimintaa seurataan maakuntaohjelman seurantaraportissa. Maakuntaohjelman linjaukset huomioitiin myös alueellista maaseutuohjelmaa valmisteltaessa. ESR-rahoituksen osalta maakuntaohjelman ohjaava vaikutus koetaan vähäisemmäksi.

5. Arvioitsijan johtopäätökset, maakuntaohjelman vahvuudet ja kehittämiskohteet

Johtopäätökset

Arviointiprosessissa viiteryhmältä saatujen näkemysten, aineiston perusteella tehdyn arvioinnin sekä Etelä-Pohjanmaan liiton laatiman itsearvioinnin perusteella voidaan yleisenä johtopäätöksenä todeta, että Etelä-Pohjanmaan maakuntaohjelman 2014-2017 laadintaprosessi, tietopohja, valinnat ja linjaukset, toimeenpano ja seuranta ovat hyvin onnistuneita.

Etelä-Pohjanmaan maakuntaohjelman 2014-2017 valinnat ja linjaukset ovat syntyneet osallistavan yhteistyöprosessin tuloksena ja tehtyjen valintojen taustalla on vahva tiedollinen perusta (esim. tilastot) ja maakunnan toimijoiden yhteinen näkemys. Maakunnan kannalta keskeiset strategiset toimialat ja kehittämisen kohteet on huomioitu hyvin. Linjaukset ovat johdonmukaisia sekä yhteydessä kansallisiin ja alueellisiin strategioihin. Arviointiin osallistuneiden eteläpohjalaisten toimijoiden näkökulmasta maakuntaohjelman linjaukset ovat merkittäviä ja ne ohjaavat hanketoimintaa sekä myös organisaatioiden omaa toimintaa ja suunnittelua. Maakuntaohjelmapirosessiin osallistuneet ovat kokeneet, että prosessi on vahvistanut yhteisiä näkemyksiä maakunnan kehittämisestä.

Seuraavaan taulukkoon on koostettu arviointiprosessissa havaitut maakuntaohjelman vahvuudet sekä pääarvioitsijan tekemät mahdolliset kehittämisehdotukset, joita voi pohtia mm. uuden maakuntaohjelman laadinnassa.

Vahvuudet
<ul style="list-style-type: none">• Laadintaprosessi on ollut onnistunut. Osallistaminen on ollut laajaa ja avointa. Maakunnan toimijat kokevat saaneensa vaikuttaa ohjelman laadintaan ja kokevat, että maakuntaohjelma on vahvistanut yhteistä näkemystä maakunnan kehittämisen suunnasta sekä sitoutumista maakuntaohjelman toimeenpanoon.• Maakuntaohjelman sisällöissä ja valmistelussa yhteen sovitettiin myös muut alueelliset ohjelmat ja strategiat ja niiden laadintaprosessit.• Ohjelmaan on arviointiprosessissa esille tulleiden näkemysten perusteella saatu poimittua maakunnan kehittämisen kannalta tärkeitä ja merkittävimpiä painopisteitä ja kehittämisen kärjet.• Maakuntaohjelman linjaukset ohjaavat hankerahoituksen suuntaamista.• SOTE:en liittyvät toimenpidekokonaisuudet huomioituna – mahdollinen vahvuus sote/maakuntauudistus – valmistelussa uutta maakuntaa ajatellen.

Kehittämiskohteet (Pohdintaa kehittämiskohteista / eväitä tulevaan ohjelmatyöhön)
<ul style="list-style-type: none">• Sähköisten alustojen ja sosiaalisen median hyödyntämistä voisi edelleen kehittää valmisteluprosessissa mm. kansalaisten / kuntalaisten aktivoimiseksi ja osallistamiseksi asiantuntijoiden, luottamushenkilöiden ja organisaatioiden lisäksi.• Valmisteluprosessin osalta huomiota tulee jatkossakin kiinnittää eri menetelmin kerätyn aineiston työstämiseen, syventämiseen ja painottamiseen sekä maakunnan reuna-alueiden huomioimiseen.• Saman tyyppistä alueen toimijoita laajasti osallistavaa valmisteluprosessia toivotaan myös tulevaan ohjelmatyöhön.• Toimenpidekokonaisuuksia on paljon ja toimenpiteet ovat hyvin eritasoisia. Pystytäänkö kaikkien osalta saavuttamaan tuloksia ja toisaalta sulkeeko liika täsmällisyys / konkreettisuus uusia avauksia ulos?• Valitut laadulliset mittarit ovat johdonmukaisia ohjelman kanssa, mutta maakuntaohjelman tavoitteiden saavuttamisen seuranta olisi mahdollisesti selkeämpää, jos toimenpiteille/ toimenpidekokonaisuuksille olisi lisäksi asetettu indikaattoreita, joita seurataan.

Liite 1: Yhteinen arviointikehikko

Maakuntaohjelmien 2014 - 2017 vertaisarviointi
 Etelä-Pohjanmaa, Keski-Suomi, Pohjanmaa, Satakunta
 Kohdemaakunta: **Etelä-Pohjanmaa**

Ohjeet:
 Taulukkoon kirjataan kullakin arvioinnin osa-alueella esiin nousseet tärkeimmät näkökulmat.
 Taulukosta täytetään vihreä osuus. Harmaalla merkityjä kohtia ei kartoiteta kyseisellä menetelmällä.
 Siniseen osuuteen täytetään arviointin eri osa-alueiden pohjalta tehdyt johtopäätökset, vahvuudet ja kehittämiskohteet.

	Valmisteluprosessi		Tavoitteiden asettaminen ja asiakirjan sisäinen logiikka		Valinnat	Tavoitteiden saavuttaminen	Vaikuttavuus ja toimeenpano		
	Osallistavuus ja innostavuus	Menetelmät	Selkeys	Logiikka			Tietopohja ja seuranta	Eteneminen	Käytännön rooli
Asiakirja-analyysi (MAKO, OAS, topsu, seurantaraportit)									
Itsearviointi									
Viiteryhmä									
Arviointikeskustelu									
Yhteenveto: Vahvuudet									
Yhteenveto: Kehittämiskohteet									

Liite 2: Etelä-Pohjanmaan viiter ryhmän kokoonpano

Alanko-Luopa Vesa / Järvi-Pohjanmaan Yrityspalvelu Oy
Alarinta Juha / Tampereen yliopisto
Forsten Olli / Suupohjan elinkeinotoimen kuntayhtymä
Järvelä Merja / Thermopolis Oy
Kinnunen Pertti / Etelä-Pohjanmaan kauppakamari
Koivisto Ulla / Yrityskehitys Fasadi
Korhonen Pirjo / Seinäjoen kaupunki
Kulmala Kimmo / Etelä-Pohjanmaan korkeakoulu yhdistys / Epanet
Lepola Reija / Koulutuskeskus Sedu
Loppi Ari / Suupohjan ammatti-instituutti
Niemi-Huhdanpää Mervi / Leader Aisapari
Nummijärvi Marketta / Kauhajoen kaupunki
Perämäki Leena / Into Seinäjoki Oy
Puolijoki Teemu / Etelä-Pohjanmaan sairaanhoitopiiri
Rinkineva-Kantola Leena / Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus
Rintala Kari / Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus
Rinta-Pukka Ritva / Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus
Saarijärvi Anne / Seinäjoen ammattikorkeakoulu
Salo Jarmo / Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus
Sillanpää Minna / Etelä-Pohjanmaan yrittäjät
Siren Aino-Maija / Pohjanmaan Liikunta ja Urheilu
Tuohimaa-Kari Leena / Etelä-Pohjanmaan te-toimisto
Varamäki Elina / Seinäjoen ammattikorkeakoulu
Välimäki Erkki / Seinäjoen kaupunki
Ylitalo Teppo

Liite 3: Viiteryhmän ennakkotehtävä

1) MAAKUNTAOHJELMAN VALMISTELUPROSESSI

a) Olen osallistunut maakuntaohjelman valmistelutyöhön

- Kyllä
 Ei (siirry kohtaan 2. MAAKUNTAOHJELMAN VAIKUTTAVUUS JA TOIMEENPANO)

b) Oletko mielestäsi pystynyt vaikuttamaan alueesi kehittämiseen maakuntaohjelman valmisteluprosessin kautta? Perustelee lyhyesti alle.

- Kyllä
 Ei

c) Miten onnistunut maakuntaohjelman valmisteluprosessi mielestäsi oli (esim. osallistavuus, innostavuus, käytetyt menetelmät) ja miten kehittäisit valmisteluprosessia?

2) MAAKUNTAOHJELMAN VAIKUTTAVUUS JA TOIMEENPANO

a) Kuinka hyvin mielestäsi tunnet maakuntaohjelman?

- erittäin hyvin
 melko hyvin
 melko huonosti
 erittäin huonosti

b) Kuvaile organisaatiosi roolia maakunnan kehittämistyössä.

c) Käytätkö maakuntaohjelmaa työssäsi?

- Kyllä (kuvaa alle, miten?)
 Ei

d) Onko maakuntaohjelmalla selkeä rooli aluekehittämisen kokonaisuudessa? Perustelee

- Kyllä
 Ei

e) Onko maakunnallinen yhteistyö lisääntynyt maakuntaohjelmapirosessin ansiosta ja onko maakuntaohjelma parantanut yhteistä näkemystä alueen kehittämisen suunnasta? (vastaajan organisaation näkökulmasta).

- Kyllä, miten?
 Ei, miksi?

3) MAAKUNTAOHJELMAN TEEMAT [\(linkki maakuntaohjelmaan\)](#)

a) Ovatko maakuntaohjelman linjaukset onnistuneita maakunnan kehittämisen näkökulmasta? Perustele alle.

Kyllä

Ei

b) Ovatko maakuntaohjelman linjaukset oman organisaatiosi kannalta merkittäviä? Perustele alle.

Kyllä

Ei

c) Miten maakuntaohjelman teemat ovat edenneet organisaatiosi näkökulmasta?

Arvioi alla olevien toimintalinjojen ja niiden alla olevien painopisteiden osalta, miten maakuntaohjelman teemat ovat edenneet organisaatiosi näkökulmasta? (Voitte joko arvioida vain oman organisaationne näkökulmasta merkittäviä toimintalinjoja ja painopistealueita tai kaikkia maakuntaohjelman linjauksia.)	Erittäin hyvin	Hyvin	Tyydyttävästi	Heikosti	En osaa sanoa
TOIMENPIDEKOKONAISUUS 1.1.1: Grow Up: Kasvuyrittäjän palvelut ja kasvuyrittäjyyden edist...					
TOIMENPIDEKOKONAISUUS 1.1.2: Business Transfer: Omistajanvaihdospalvelut ja omistajanvai...					
TOIMENPIDEKOKONAISUUS 1.1.3: Start Up: Alkavan yrittäjän palvelut ja uuden liiketoiminnan ed...					
TOIMENPIDEKOKONAISUUS 1.1.4: Liiketoimintaosaamisen kehittäminen					
TOIMENPIDEKOKONAISUUS 1.2.1: Kestävien ja tehokkaiden ruoka- järjestelmien sekä biotaloud...					
TOIMENPIDEKOKONAISUUS 1.2.2: Älykkäiden ja energiatehokkaiden järjestelmien kehittäminen					
TOIMENPIDEKOKONAISUUS 1.2.3: Palvelu- ja elämystuotannon kehittäminen					
TOIMENPIDEKOKONAISUUS 2.3.1: Kv-verkostojen laajentaminen ja syventäminen tutkimukses...					
TOIMENPIDEKOKONAISUUS 2.3.2: Elinkeinoelämän, korkeakoulujen ja oppilaitosten yhteistyön..					
TOIMENPIDEKOKONAISUUS 2.4.1: Yksilöllisten ja joustavien oppimispolkujen rakentaminen					
TOIMENPIDEKOKONAISUUS 2.4.2: Tulevaisuuden tarpeisiin vastaavan koulutusjärjestelmän rak...					
TOIMENPIDEKOKONAISUUS 3.5.1: Työelämään kiinnittyminen					
TOIMENPIDEKOKONAISUUS 3.5.2: Ihmisen osallisuus suunnittelussa ja päätöksenteossa					
TOIMENPIDEKOKONAISUUS 3.5.3: Järjestötoiminnan kehittäminen					
TOIMENPIDEKOKONAISUUS 3.6.1: Sosiaali- ja terveyspalveluiden uudistetut toimintatavat					
TOIMENPIDEKOKONAISUUS 3.6.2: Asiakaskeskeiset sote-innovaatiot					
TOIMENPIDEKOKONAISUUS 3.6.3: Ennakoiva toimintatapa hyvinvoinnin vahvistamisessa					
TOIMENPIDEKOKONAISUUS 3.7.1: Aktiivisten ja virikkeisten asuin- ja tapahtumaympäristöjen keh..					
TOIMENPIDEKOKONAISUUS 3.7.2: Maakunnan imago ja markkinointi					
TOIMENPIDEKOKONAISUUS 4.8.1: Maakunnan yhdyskuntarakenteen kehittäminen					
TOIMENPIDEKOKONAISUUS 4.8.2: Liikenneyhteyksien kehittäminen					
TOIMENPIDEKOKONAISUUS 4.9.1: Logistiikka-alueen maankäyttö					
TOIMENPIDEKOKONAISUUS 4.9.2: Logistiikka-alueen sisällön kehittäminen					
TOIMENPIDEKOKONAISUUS 4.10.1: Uusiutuvan energian käytön edistäminen					
TOIMENPIDEKOKONAISUUS 4.10.2: Energiatehokkaiden ratkaisujen soveltaminen					
TOIMENPIDEKOKONAISUUS 4.10.3: Ympäristön laadun parantaminen ja luonnonvarojen kestäv...					

d) Puuttuuko maakuntaohjelmasta jokin tärkeä teema, joka pitäisi ottaa huomioon seuraavassa maakuntaohjelmassa? Voisiko jonkin teeman jättää seuraavasta maakuntaohjelmasta pois? Perustele alle.